

מראי מקומות- קידושין מ"א

האיש מקדש

שאפשר לעשות ע"י אחרים, אסור לאדם לבטל תורה לעשותה, וא"כ בכלל אין קיימו החכמים דין זה דכבוד שבת בגופם. והוכיח מזה דע"כ דין זה דכבוד שבת חוב הגוף הוא ממש, וצריכים לעשותו בעצמם. אבל לפי"ז סוגיין ק', איך מביאים ראיה מהכנה לכבוד שבת להא דמצוה בו יותר מבשלוחו, הרי בכבוד שבת אין שייך שליחות בכלל, שהרי מצוה שבגופו הוא. וע"ש שביאר דבעצם מדין כבוד שבת הי' סגי להו לעשות דבר א' בלבד, ובאמת זהו חיוב גופו ואין שייך בה שליחות. אלא כשהי' נזדמן אצל ר' ספרא רישא, וכו', כיון שמין זה הי' חביב להם, והי' להם עונג שבת ממנה, א"כ הי' ראוי לקיים עוד יתרון מצוה, דהיינו מצוה בו יותר מבשלוחו. דהיינו, דאף שהיו יכולים לקיים הדין לכבוד השבת בשום מעשה, אולם הדין דמצוה בו יותר מבשלוחו אומר שראוי להם לעשות דוקא מה שיהי' להם עונג ממנה

בעצמם [וסברא זו עדיין צ"ע, מהכ"ת דמשום שיש להם עונג בעצמם ממילא אמרי' דאף שאין מחוייבין לעשות דבר זה, מ"מ עכ"פ יש בה היתרון דמצוה בו יותר מבשלוחו. והא דאמרי' דמצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים אסור להם לבטל מחמתה, לכא"ו צ"ל דכיון דממ"נ הי' צריכים לעשות שום דבר לכבוד שבת, א"כ זה הי' לא נחשב מצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים]. [ולכא"ו עוד יוצא מדברי השו"ע הרב, דבמצוות אחרות לא אמרי' דמצוה בו יותר מבשלוחו דוחה ת"ת, אלא דנחשב מצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים ואין לו לבטל תורה בשבילה. אולם ע' במג"א (ת"ס, א'), על מש"כ השו"ע שהרא"ש בעצמו הי' משתדל במצוה מצוה, ועומד על עשייתה, וכו', וכי המג"א משום מצוה בו יותר מבשלוחו, ולפי דברי הגר"ז, לכא"ו אפשר לעשות ע"י אחרים, וצ"ע. אגב, לכא"ו מה דאמרי' באפ"ית מצות מצוה בו יותר מבשלוחו, לכא"ו זהו הרא"ש לשיטתו דלעיל, דס"ל דקידושין אינו מצוה, ומ"מ אמרי' בה מצוה בו יותר מבשלוחו, משום דהכשר מצוה הוא, וא"כ י"ל כן גם באפ"ית מצוה].

(ה) **אסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה-** הק' המהרש"א (ב"ב טז. ד"ה עפרא, צוין בגלה"ש כאן), הא מצינו בחז"ל דאברהם לא הסתכל בשרה, מהא דכתיב הנה נא ידעתי וכו', והא אברהם קיים כה"ת כולה, אפי' מילי דרבנן, וא"כ איך נשא שרה בלי לראותה. ותי' דאה"נ, ודאי ראה אותה בנערותה קודם שנשאה, אבל מאז והלאה, מתוך צניעותם לא ראה אותה. וא"כ, הוא חשב בזקנותה ודאי לא עמדה יפיה בזקנותה. ורק כשהי' מעשה וראה אותה, אז ידע דאף בזקנותה עדיין עמדה ביפיה.

(א) **האיש מקדש בו ובשלוחו- כ' הרמב"ם** (אישות ג', ט"ו) דאיש שעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר. אולם הראב"ד חולק וכ' דכיון דבקידושין אפי' אם שניהם מודים דאינו כלום, א"כ כי מודו השליח והשולח נמי לא כלום הוא.

(ב) **מצוה בו יותר מבשלוחו- יש לעי', מהו המצוה דמתני'. ובשלמא לשי' הרמב"ם** (אישות א', ב') דס"ל דקידושין מצוה הוא, א"ש כפשוטו, אבל לשי' הרא"ש בכתובות (פרק א', סי' י"ב) דס"ל דקידושין אינו מצוה, א"כ מהו מצוה דמתני'. ולכא"ו צ"ל דאמרי' הכלל דמצוה בו יותר מבשלוחו אף בנוגע הכשר מצוה, וכיון שצריך קידושין כדי לקיים מצות פו"ר, א"כ הוי הקידושין הכשר

מצוה [ושמעתי מחכ"א שהעיר דיש לעי' בסריס שקידש אשה, ואין שייך למצות פו"ר בכלל, האם גם בכה"ג אמרי' מצוה בו יותר מבשלוחו או לא]. [ולכא"ו יש להק' עוד, מהא דא"י במו"ק (יח): "לא מיבעיא לארס, דלא קעביד מצוה, וכו'", ודאי ק' להרמב"ם, אבל לכא"ו ק' לכ"ע מהגמ' כאן, ולכא"ו צ"ל דאף דכלפי דיני שליחות קורין לזה מצוה, מ"מ לענין הל' חוה"מ אי"ז נחשב מצוה, וצ"ע.]

(ג) **מצוה בו יותר מבשלוחו- פרש"י, דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר טפי. ושמעתי ממור"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א לדייק מדבריו, דאין שום מעלה בעצם המצוה במה שנעשה ע"י בעל המצוה, אלא דהמעלה הוא כלפי בעל המצוה, דעכשיו יכול לקבל שכר טפי.**

(ד) **כי הא דר' ספרא מחריך רישא, וכו'- כ' בקו"א לשו"ע הרב** (או"ח ר"נ, ב'), דלכא"ו משמע דדבר זה הוא יתרון בעלמא, שיש מעלה לעשותו בפנ"ע ושלא ע"י שליח. אבל דייק מל' הרמב"ם (שבת ל', ו') שלא כ' כן, אלא כ' דחייב לעשות איזה הכנה לשבת בעצמו ולא ע"י אחר, ולכא"ו מהגמ' לא משמע כן. עוד העיר שהרמב"ם לא הביא ראיה מהגמ' כאן, אלא מאמוראים אחרים שעשו כן. עוד הק', דלכא"ו לא הי' אפשר להני אמוראי לקיים דין זה, שהרי כל מצוה

(ח) **ושלחה, מלמד שהיא עושה שליח- הק'**
 התוס' הרא"ש, למה צריכי ב' קראי, א' לאינו
 וא' לאשה. ותי' דה"א דדוקא בעל, שאינו
 מגרש אלא מדעתו, יכול למנות שליח, אבל
 אשה, שמתגרשת בע"כ, לא אלים מעשה
 דידה כולי האי שתוכל למנות שליח במקומה,
 קמ"ל. וע' בשערי ישר (ד', ד', ד"ה דהנה) שכ'
 דדין שליחות של האשה חלוק מכמה עניני
 שליחות. דשאר עניני שליחות, כמו הפרשת
 תרומה, וכדו', הדין הוא דהתורה מייחס
 מעשה השליח כאילו עשאו המשלח. אבל
 בשליחות האשה א"א לומר כן, דמה שהיא
 מקבלת הגט, אין הגירושין נעשה ע"י מעשה
 קבלה דמיוחס לה, אלא דהגט ניתן ליד
 האשה. וא"כ, אף אם מייחסים מעשה קבלה
 של השליח להאשה, זה לא מהני, דהוי כאילו
 האשה קבלה הגט ביד השליח, דאינו כלום,
 דהא צריך להיות קבלת הגט בידה דוקא.
 אלא צ"ל דחידש התורה כלל אחר בשליחות,
 דלענין קנינים נעשה השליח הבעלים עצמם
 שמעשיו מועילים, ובזה שפיר יש להבין למה
 צריך התורה לחדש ב' עניני שליחות. וע"ע
 בפני יהושע דכ' דה"א דשליחות האשה הוא
 מילי, ואין שייך שליחות עליו, כיון דמילי לא
 מימסרין לשליח, ולכן שפיר צריך קרא לרבות
 דאף אשה יכולה לעשות שליח.

(ט) **מלמד שהשליח עושה שליח- כ' התוס' רי"ד**
 דדוקא שליח האיש יכול לעשות שליח, אבל
 שליח האשה אינו יכול לעשות שליח, דמה
 שהוא עושה שליח הוא רק מילי, ומילי לא
 מימסרין לשליח. וכ' הרשב"א דמיירי
 בדשו' איהי שליח ע"י קנין, דבכה"ג אלים
 שיכול השליח לעשות שליח אחר, א"נ
 בשנתנה לו רשות לעשות שליח, דזה הוי
 כאומר אמרו דמהני, א"נ בשחלה השליח או
 שנאנס, דבכה"ג עושה שליח, משום דסתם
 דעת הוא בכה"ג שהשליח יכול לעשות שליח.
 עוד נח' הראשונים לענין שליח עושה שליח
 בקידושין. כ' המרדכי (תק"ה) בשם הקדוש
 מדרוש דבקידושין אין שליח עושה שליח,
 משום דמילי ניהו, דכיון דאם האשה רוצה
 אינה צריכה לקבל הקידושין, א"כ נחשב
 מילי, משא"כ בגירושין, דכיון דאם השליח
 רוצה, יכול לגרשה בע"כ, א"כ נחשב היא
 מגורשת מיד כשהגיע ליד השליח, ולכן אינו

(ו) **מצוה בה יותר מבשלוחה- לכאו' ק', אפי' אם**
 שייך לומר אצל האיש דקידושין הוי הכשר
 מצוה לענין פרו ורבו, הרי האשה ודאי אינה
 מצווה בקידושין, ואף בפרו ורבו אינה חייבת
 (דלא כר' יוחנן בן ברוקא). וכ' הר"ן (טז:
 בדפיו) "דאע"ג דאשה אינה מצוה בפרי'
 ורבי, מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת
 לבעל לקיים מצותו". וע' בחי' אנשי שם
 דתמה דלא מצא בשום מקום מצוה סיוע זה.
 עוד הק' הדבר שמואל, דלפי הר"ן מהו
 ראיית הגמ' מהא דר' ספרא, וכו', דלמא
 שאני התם שהם היו עושים המעשה מצוה
 (או עכ"פ ההכשר מצוה) בעצמם, אבל כיון
 שהיא רק מסייעת למצותו, מהכ"ת דבזה ג"כ
 אי' מצוה בה יותר מבשלוחה. עוד תי'
 המקנה שהאשה מצווה במצות "לשבת",
 ולכן שפיר שייך בה מצוה בה יותר
 מבשלוחה. עוד תי', דכיון שהיא רוצה
 להנשא לאיש, אסורה להבעל לו בלא
 קידושין, ולכן גם אצלה שייך מצוה וכו'.
 וע"ש עוד מה שביאר למה לא תי' הר"ן כן.
 וע"ע בשלנל"מ, דכ' או דהאשה חייבת
 מדרבנן, א"נ שיש לה שכר כאינה מצווה
 ועושה ׀ ולכאו' חידוש הוא, דכיון שאין האשה מצווה, לכאו' אין
 שייך המצוה מצד האשה בכלל, אלא דכל המצוה הוי מצד האיש,
 ויוצא מדבריו דאף מצד האשה שייך קיום המצוה, עכ"פ מדין אינה
 מצווה ועושה].

(ז) **אוסר לאדם שיקדש את בתו עד שתגדל וכו'-**
 כ' הרמב"ם (אישות ג', י"ט) שאין ראוי
 לקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדל, וכו'.
 וע' בבית שמואל (ל"ז, י"א), שהביא
 מהחלקת מחוקק דמה דנקט השו"ע לשון
 "מצוה" שלא לקדש בתו קטנה, אף דהגמ'
 נקט לשון אסור, היינו משום דמיירי דאמר
 לבתו צאי וקבלי, דאז רק מצוה ואין איסור
 (וע' בריטב"א לקמן [נא:] דאכן משמע
 דהיכא דבתו קטנה נתרצית בדבר, דאז מותר
 לקדשה). וכ' הב"ש דדוחק הוא, ולכן הוא כ'
 דבאמת לא קיי"ל כרב, דהא מצינו כמה
 עובדות בגמ' שהיו מקדשין קטנות. אולם ע'
 בתוס' דמשמע דבאמת קיי"ל כרב, אלא
 דמשום דבכל יום ויום הגלות מתגבר, וכו',
 אבל משמע דמעיקר הדין קיי"ל כרב.

בכלל בשחיטת קרבן שלו. וע"ע בתוס' שהק' דלמה אין למדין הא דשליחות מהני בקדשים מפרו של אהרן, ע"ש מה שתי'. וע' בתוס' הרא"ש דתי' דמה דצריך שליחות לקדשים, היינו דוקא בקרבן פסח, מדכתי' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, משמע דצריך כולם לשחטו, אבל בשאר קרבנות, י"ל דלא בעינן דעת בעלים כלל, וא"כ אפי' אם הבעלים מוחים, מ"מ יכול אחר לשחוט קרבנו. ולפי"ז, י"ל דממילא מיושב קו' הפנ"י, דגם בגוי אין צריך שליחות על שחיטת קרבנו.

(ד) **שכן ישנן במחשבה- פרש"י**, גמר בלבו לומר שור זה עולה הרי הוא עולה. ע' בזכר יצחק (נ"א, ג') שכ' לדייק מדברי הרמב"ם דס"ל דמה דמהני מחשבה בקדשים, היינו רק לחייב עצמו להביא הקרבן, אבל אינו מיחל על הבהמה עצמה קדושה (וע"ש איך שדחה הרא"י מדברי הרמב"ם). ומדוייק מדברי רש"י כאן דלא כן, דמבואר דהקדושה עצמה חלה על הבהמה, וכן העיר הוא עצמו שם.

(טו) **מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית- ע'** במשנה למלך (שלוחין ב', א') שהביא בשם השו"ת משאת בנימין (צ"ז) שכ' להסתפק אם מה דממעטי' גוים הוא רק משליחות ישראל, שאין ישראל יכול לעשות העכו"ם לשליח, או אפי' גוי אחר אינו יכול לעשותו שליח. וע' בבאר יצחק (ג', א', ד"ה ולכאו') שכ' להוכיח מסוגיין דיכול גוי לעשות גוי חבירו שליח, שהרי הגמ' כאן מוכיח דין שליחות מהא דכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, ולפי מש"כ הפרשת דרכים דשי' תוס' הוא דקודם מתן תורה הי' להם לישראל דין בני נח, א"כ קודם שדחה הגמ' התם שאני דאית להו שותפות בגוייהו, איך היו יוצאין מצות שחיטה ע"י שליח, הא בבני נח אין דין שליחות, אע"כ דכל היכא דדין שליח דומה למשלח מהני שליחות, וה"ה נכרי לנכרי.

(טז) **ור"ש פוטר- פרש"י**, דקסבר אין מירוח עכו"ם חייב בתרומה. והק' הריטב"א, א"כ איך אמר בסתם דפטור, הרי יכול הגוי להתחייב אם מירחו ישראל או אם הקדימו בשבילים. ולכן פי' הריטב"א כפי' התוס', דנתמעטו עכו"ם מהא דכתי' בני ישראל ולא

חשיב מילי. גם התוס' רי"ד כ' דלא מהני שליח עושה שליח בקידושין, וביאר משום דאינו דומה לגירושין, דבגירושין הגט הוא המגרש, ואם השליח יאבד הגט נמצא שלא יהי' השליח יכול לגרש, אבל בקידושין, אפי' אם נותן המשלח חפץ להשליח לקדש בה, מ"מ אם אם נאבד החפץ, עדיין יכול השליח לקדשה בדבר אחר. אולם ע' במרדכי בגיטין (ת"כ) שכ' דשליחות לקידושין לאו מילי הוא אלא מעשה גמור, ולכן שליח יכול לעשות שליח.

(י) **מה לגירושין דידה שכן ישנן בע"כ- העיר המקנה**, הא שליחות דידה אינה בבעל כרחה, וא"כ נילף מזה דשליחות מהני גם בקידושין. וכ' דלכאו' מה שהמעשה גירושין נעשה בע"כ, הוא גופא הוי סיבה שתהי' יכולה לעשות שליח (אף שהיא עצמה אינה יכולה לעשותה בע"כ של בעלה). וכן מורה לשון תוס' הרא"ש, דכ' "וכיון דבקל נעשה המעשה, הילכך נעשה נמי ע"י שליח", ולא משום דשייך גירושין בע"כ באופן של שליחות.

(יא) **פחת י' או הוסיף י' תרומתו תרומה- פרש"י**, דא"ל בהכי אמדתיך. פי' הריטב"א, דכיון דאפשר בהאי אומדנא, ושלחו סתם, ודאי על דעת כן שלחו, שיעשה אומד מדעתו.

(יב) **חבורה שאבד פסחה... מנלן- הק' הריטב"א**, תיפוק לי' מדין זכין לאדם שלא בפניו [נזכ"י] לאו מטעם שליחות, וכמש"כ הריטב"א לעיל כג., וא"כ אין רא"י לדין שליחות כלל. ותי' די"ל דשאני הכא דמידי דמצוה הוא, ודלמא ניחא לי' לאיניש למעבד מצוה בגופי', וא"כ הוי חובה ולא זכות.

(יג) **מנלן- פרש"י**, דשלוחו של אדם כמותו לשחיטת קדשים. ודייק הפני יהושע מדבריו דס"ל דכל קדשים צריכים שליחות על השחיטה. אלא דהעיר, דהא קיי"ל דעכו"ם יכול לשלוח קרבנות, והרי עכו"ם נתמעט משליחות, כדלהלן ממה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, וא"כ איך שייך שחיטה בקרבן עכו"ם. וכ' דכיון דלא כתיב ושחט אצל גוי, א"כ אה"נ, אין דין דצריך שליחות

עובדי כוכבים. וכ' הקהלות יעקב (ריש סי' ל"ח) דמבואר מדברי הראשונים שהק' כן על רש"י, דס"ל דאזלי' בתר גברא הממרח ולא בתר בעל הפירות, דאם הישראל ממרח פירות הנכרי, יהיו הפירות חייבים בתרו"מ, הגם דשל נכרי הם. עוד כ' להוכיח, דמה דמירוח נכרי פוטר מתרומה, אין הביאור רק דאינו מחייב, אלא חל הפטור דא"א שוב להתחייב, דמשמע דשייך תורת תרומה רק משום דמרחו ישראל, אבל אם מרחו הגוי, לא יהי' שייך שוב להתחייב בתרומה.

(ז) אלא לר' יונתן דמפיק לי' להאי קרא לדרשה אחרונא, מנא לן- פי' הרשב"א, דאין קו' הגמ' מהו המקור להא דחבורה שאבד פסחה, וכו', דבזה שפיר יש ללמוד מקרא דושחטו, דשפיר י"ל דאית לי' שותפות בגוי'. אלא דקו' הגמ' הוא איך למדין מצד השוה דקדשים וגירושין, הא שאני קדשים דאית לי' שותפות בגוי' (ולכן אין צריך שליחות כ"כ).